

Naslov članka/Article:

Samoregulacija učenja pri pouku na daljavo

Self-Regulation of Learning during Distance Education

Avtor/Author:

Marija Pezdevšek

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Razredni pouk št. 3/2021, letnik 23

ISSN 1408-7820

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2021

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/razredni-pouk/>

Marija Pezdevšek,
OŠ Franja Malgaja
Šentjur

Samoregulacija učenja pri pouku na daljavo

IZVLEČEK: Šolsko leto 2019/20 je zagotovo najbolj zaznamovala epidemija, ki je z izobraževanjem na daljavo spremenila način poučevanja. Mnogi učitelji so se zavedali, da morajo dnevno ohranjati stik z učenci, tako da se vidijo in slišijo. V prispevku je predstavljen primer učiteljeve prakse in iskanje novih poti, ki bi omogočila, da se je enkrat na dan videl in slišal z vsemi učenci prek videokonference ter na ta način podajal in preverjal usvojeno snov. V pripravo gradiv je bilo vložena veliko časa in truda, saj so morala biti učna gradiva razumljiva, jasna in vizualno privlačna. Učitelj je izdeloval ali izbiral že izdelana učna gradiva, pripravljaval videoposnetke in natančna navodila za samostojno učenje učencev. Ves čas se je bilo treba spraševati, ali je količina učnih gradiv in nalog za učence ustrezna. Iz tega se je porodila ideja o merjenju porabljenega časa, ki so ga učenci potrebovali za učenje. To se je med učenci izkazalo za dober motivacijski in organizacijski dejavnik.

Ključne besede: pouk na daljavo, samoregulacija učenja, samostojnost, načrtovanje, spremljanje

Self-Regulation of Learning during Distance Education

Abstract: The 2019/20 school year was undoubtedly marked the most by the epidemic, which altered our way of teaching with distance education. Many teachers realized that they had to maintain daily contact with their pupils by seeing and talking to one another. The article presents an example of a teacher's practice and his search for new ways to see and talk to all his pupils via a videoconference once a day, which would enable him to pass on and assess the assimilated subject matter knowledge. A great deal of time and effort was invested in preparing the materials because the teaching materials had to be understandable, clear and visually appealing. The teacher either prepared teaching materials or chose the available ones, made videos and precise instructions for pupils to learn independently. He constantly had to ask himself if the amount of teaching materials and exercises was appropriate for the pupils. That gave rise to the idea to measure the time pupils spent learning. That turned out to be a good motivational and organizational factor for the pupils.

Keywords: distance education, self-regulation of learning, independence, planning, monitoring

Uvod

V šolskem letu 2019/20, v mesecu marcu, smo se učitelji znašli pred velikim izzivom, saj smo se čez noč srečali z nam do tedaj še neznanim poukom na daljavo. Kljub priporočilom, ki smo jih učitelji dobili, se nam je porajala vrsta dilem, kako organizirati pouk. V izvedbo pouka na daljavo smo vložili ogromno truda in časa. Z vami bi rada delila nekaj svojih izkušenj o izobraževanju na daljavo v času prvega zaprtja šol, od marca do junija 2020, ki so se izkazale za dobre in učinkovite.

Izvajanje pouka na daljavo

V meni se je porajalo veliko dilem in vprašanj, kako izpeljati pouk, kako doseči, da bodo učenci dosegli zastavljene učne cilje, kako jih motivirati za delo, da bodo pridobili temeljna znanja, ki jih bodo znali uporabiti v življenjskih situacijah. Eden izmed ciljev, ki sem si jih ob ureničevanju učnega načrta zastavila, je bil pripraviti učence na samostojnost in odgovornost pri šolskem delu, saj jih neposredno, tako kot med poukom v šoli, nisem mogla več spremljati in jim podajati sprotne povratne informacije, ki bi jih usmerjala pri njihovem nadaljnjem učenju. Večina učencev je bila dopoldan doma sama, zato sem jih želela pripraviti na to, da v tem času za šolo naredijo čim več in da čim manj obremenjujejo svoje starše v popoldanskem času. Poučujem namreč petošolce, ki naj bi bili pri učenju že dokaj samostojni. Zavedala sem se, da imajo starši svoje službe in vse ostale obveznosti ter da je za njih zelo obremenjujoče, da jih po napornem dnevu v službi čakajo še obveznosti učenja z otroki. Zagotovo je bilo to obdobje zelo stresno, tako za starše, kot za otroke. Starši niso učitelji, niti učenci, zato se jim ni treba učiti, niti poglobljati učnih vsebin. To je delo učencev, vendar v življenju pogosto ni tako. Vloge učiteljev in staršev so se v času pouka na daljavo spremenile, vendar je za strokovnost izvedbe pouka še vedno odgovoren učitelj.

Tako se je začelo načrtovanje in seveda tudi izvajanje pouka na daljavo. Takoj na začetku so se kazale tehnične težave tako na moji strani in na strani učencev. Težave so bile z delovanjem računalnikov, hitrostjo in stabilnostjo prenosov podatkov, vendar smo te težave sčasoma uredili. V družinah, kjer je bilo več otrok, so se vsi učili v istem prostoru, zato so imeli nekateri težave z zbranostjo. V marsikateri družini so vsi člani delali od doma, bodisi za šolo bodisi za službo, zato jim je primanjkovalo računalnikov. Tudi za take učence je bilo treba poskrbeti, zato smo jim dostavili šolske računalnike.

Delo na daljavo se je med učitelji, s katerimi sem delila svoje izkušnje, razlikovalo. Nekateri učitelji so poročali, da je delo od doma boljše, da jim ostane več časa zase. Žal se jaz z njimi nisem mogla poistovetiti. Spraševala sem se, kako jim to uspeva, in kar hitro ugotovila, da pri tem pomembno vlogo igrajo starost, število učencev, število predmetov, za katere je bilo treba pripravljati vsebine, in

tudi skrb za vsakega učenca, še posebej za tiste z učnimi težavami, ki so potrebovali učitelja še zunaj delovnega časa, ker doma niso imeli nikogar, ki bi jim lahko oz. znal pomagati. Potem so tu še učenci tujci, ki potrebujejo dodatno učiteljevo skrb in podporo.

V šolskem letu 2019/20 sem poučevala zelo raznolike učence. Eni so potrebovali več pomoči kot drugi. V razredu sem imela 22 učencev. Dvanajst učencev je bilo pri šolskem delu popolnoma samostojnih. Delali so po šolskem urniku (navodila za delo sem v spletno učilnico nalagala vsak dan sproti) in z delom končali prej, kot če bi bili v šoli. Pet učencev je naredilo samo tisto, kar je bilo nujno potrebno, zato sem bila z njimi pogosto v stiku tudi v popoldanskem času, da sem jim pomagala. Preko videokonferenčnih srečanj sem jim nudila podporo pri učenju, opravljanju domačih nalog in po potrebi tudi pri usvajanju vsebin, ki jih niso razumeli. Pet učencev pa se je komajda odzivalo. Tudi s temi sem izvajala pouk predvsem v popoldanskem času, saj je bilo z njimi treba večkrat poskušati navezati stik in jih motivirati, da so se odzvali. Pogosto so bile naloge učencev v spletno učilnico oddane pozno zvečer, in ker je bilo treba dati povratno informacijo tudi njim, se je moje delo velikokrat zavleklo pozno v noč.

Zavedala sem se, da moram dnevno ohraniti stik z učenci, tako da se vidimo in slišimo, saj je pomembno, da se proces učenja odvija v socialnem okolju. Svoje pedagoško delo sem razdelila na dva dela. V dopoldanskem delu sem se vsaj enkrat na dan z vsemi učenci videla in slišala preko videokonference. V tem času sem jim poskušala podati čim več informacij ter natančnih navodil za samostojno delo. V primeru dodatnih dilem in vprašanj, s katerimi so se učenci pri samostojnem delu srečevali doma, sem jim bila na voljo prek pogovorov v Googlovi aplikaciji Hangouts do 15. ure. Določene učence sem poklicala tudi individualno, jim pomagala ter jih poskušala motivirati za samostojno delo. Menim, da je bil to ključ do uspeha, saj se z učenci nismo oddaljili, ostali smo v stiku in na ta način naredili učenje na daljavo bolj osebno. Zagotovo pa to ni socialno okolje, ki se lahko tako kot v šoli pri pouku razvije med učiteljem in učencem na osebni ravni.

Priprava učnih gradiv za vsako uro posebej mi je vzela zelo veliko časa, saj v petem razredu poučujem sedem različnih predmetov. Razmišljala sem, kako učna gradiva narediti razumljiva, jasna in vizualno sprejemljiva. Uporabljala sem učne liste, vsebine na spletu, lastne videoposnetke in podobno. Izdelava teh gradiv je po navadi vsak dan trajala pozno v noč. Pogosto se je bilo treba pred pripravo e-gradiv naučiti uporabljati določena orodja oziroma aplikacije, ki jih pred tem še nisem poznala. Na koncu je sledilo še nalaganje gradiv v spletno učilnico. Ker so v petem razredu učne vsebine že kar obsežne, se mi je zdelo smotno, da jih za vsak dan nalagam po urniku. Nalaganje v nedeljo zvečer za ves teden se mi ni zdelo smiselno, saj bi se otroci v množici navodil izgubili in bi še manj natančno predelali posamezne vsebine.

Samouravnavanje učenja učencev

Samouravnavanje ali samoregulacijo učenja so v teoriji na več načinov predstavili različni avtorji. Pogosteje kot samoregulacijsko učenje se v praksi sliši izraz samostojno učenje, česar pa ne smemo enačiti. Pri regulacijskem učenju učenci zavestno uporabljajo določene samoregulacijske mehanizme, pri samostojnem učenju pa se ti samoregulacijski mehanizmi uporabljajo nezavedno ali pa sploh ne.

Kakšne so značilnosti samoregulacijskega učenja? Schunk in Zimmerman (Pečjak, 2012, str.13) opisujeta, da ima vsako učinkovito vedenje, tudi učenje, tri elemente: sposobnega uporabnika, jasen cilj in ustrezno dejavnost. Na področju učenja to pomeni, da bi moral učenec poznati različne pristope oziroma učne strategije pri učenju, imeti pred seboj jasen cilj ter se učiti tako, da bi prišel do končnega cilja (Pečjak, 2012, str. 13).

Samoregulacijsko učenje vključuje tri splošne vidike učenja (Pečjak, 2012, str. 14):

- samoregulacijo vedenja, ki vključuje dejaven nadzor različnih virov kot so prostor, čas, socialni viri pomoči,
- samoregulacijo motivacije in emocij, kjer gre za motiviranost, samoučinkovitost, ciljno orientacijo ter vpliv pozitivnih in negativnih čustev in
- samoregulacijo kognicije, kar vključuje nadzor različnih kognitivnih strategij učenja.

Veliko vlogo pri tem, da se pri učencu razvije samoregulacija učenja, imajo učitelji in seveda starši otrok, nekaj pa je zagotovo tudi v samem otroku. Zavedati se moramo razlik v njihovem dojemanju, sposobnostih, čustvovanju, volji, pozornosti, interesih ... To različnost moramo učitelji prepoznati in upoštevati pri usmerjanju otrok k samouravnavanju oziroma samoregulaciji učenja.

Samoregulacijske spretnosti se torej ne pojavijo same od sebe, zato jih moramo razvijati. Učenci jih nezavedno pridobivajo s pomočjo opazovanja in posledično posnemanja učiteljev, sošolcev, sovrstnikov ali staršev. Naloga učiteljev pa je, da vodijo in usmerjajo učence skozi proces zavestnega pridobivanja samoregulacijskih spretnosti (Pečjak, 2012, str. 24).

Samoregulacijsko učenje učitelji vzpodbujajo neposredno ali posredno. Neposredno učitelji učencem predavajo o tem, kako se uspešno učiti. Pri posrednem razvijanju učnih strategij pa učitelji med poukom navajajo učence na branje z razumevanjem na način, da postavljajo kontrolna vprašanja o prebranem. Navajajo jih na poglobljeno razmišljanje o obravnavani temi z razpravami ter skupinskim delom, navajajo jih na samostojno učenje z iskanjem informacij tudi v drugih virih. Vloga učitelja je tudi, da pri otroku vzpodbuja samostojnost in odgovornost.

Vigotski in Bruner (Pečjak, 2012, str. 24), predstavnik socialno kognitivne teorije poudarjata, da proces učenja vedno teče v nekem socialnem okolju, učenec pa je v interakciji z drugimi. Okolje lahko posamezniku pomaga pri sestavljanju lastnega sistema znanja in spodbuja proces učenja s sodelovanjem oziroma interakcijo. Bolj kompetentni učenci, odrasli ali učitelji lahko učencu pomagajo pri razumevanju in osmišljanju informacij. Glede na navedeno je naloga učitelja vzpodbujati dialog med učenci in učiteljem ter sošolci, kar pripomore, da skupaj spoznavajo in razumejo učno snov, ki jo morajo predelati. Vse to pa je bilo v času pouka na daljavo zelo težko doseči, zato je bila vsakodnevna videokonferenca nujno potrebna.

Pristop k merjenju časa, potrebnega za šolsko delo

Medtem ko sem pripravljala gradiva in se prek videokonference pogovarjala z učenci, sem se spraševala, koliko časa na dan otroci porabijo za šolsko delo. Spraševala sem se, ali jim morda dajem preveč učnih gradiv in nalog. To me je spodbudilo, da sem učence usmerila v merjenje časa, porabljenega za šolsko delo.

Želela sem pridobiti povratno informacijo o količini časa, porabljenega za šolsko delo, zato sem v aplikacijo Google Drive namestila navodila za merjenje časa, ki sem jih izdelala v orodju Canva (Slika 1).

DRAGI UČENCI!

BELEŽITE ČAS, KI GA NAMENITE ŠOLSKIM OBVEZNOSTIM PO URNIKU. UPOŠTEVAJTE NASLEDNJA NAVODILA.

MERI	ČAS DELA PO URNIKU
MERI	ČAS TEKOČIH AKTIVNOSTI
MERI	ČAS VIDEOKONFERENCE
NE MERI	NEOPRAVLJENEGA DELA IN DRUGIH VAJ

PRI MERJENJU BODITE POŠTENI.

Slika 1: Preglednica za merjenje časa, porabljenega za šolsko delo, namenjena učencem.

1 ura = 45 min	Ponedeljek		Torek		Sreda		Četrtek		Petek	
	25. 5. 2020		26. 5. 2020		27. 5. 2020		28. 5. 2020		29. 5. 2020	
Učenec	Po urniku	Tvoj čas	Po urniku	Tvoj čas	Po urniku	Tvoj čas	Po urniku	Tvoj čas	Po urniku	Tvoj čas

Slika 2: Tedenska zbirna tabela.

V MS Excelu sem izdelala tabelo za vpisovanje dejanskega časa, porabljenega za šolsko delo (Slika 2) ter jo z učenci delila v spletni učilnici. Na koncu dokumenta sem dodala tudi nekaj vprašanj o tem, kaj je učencem povzročalo največ težav in kako so to težavo poskušali rešiti. Opazila sem namreč, da so bili nekateri učenci med videokonferencami zelo zadržani in se niso želeli izpostavljati pred vsemi. Ta vprašanja so bila namenjena predvsem njim. Pri tedenski analizi sem bila še posebej pozorna na ta del in pogosto med videokonferenco dodatno obrazložila določeno vsebino, ne da bi izpostavljala kakšnega učenca posebej. V tabelo sem učence in ure po urniku vpisala sama, otroci pa so dnevno vpisovali svoj porabljeni čas ter morebitne težave in vprašanja. Tabelo sem posodabljala tedensko.

Ugotovitve spremljanja časa za učenje

Vsak konec tedna sem analizirala podatke. Ugotovila sem, da je večina učencev redno, dnevno izpolnjevala tabelo. Nekaj učencev je tabelo izpolnilo samo zato, da so zadostili nalogi, bilo pa je tudi nekaj učencev, ki svojega porabljenega časa na začetku niso vpisovali in jih je bilo treba večkrat opomniti.

Na podlagi podatkov iz analize sem ugotovila, da učencem dnevno nisem dodeljevala preveč gradiva in nalog, saj je večina uspela šolske obveznosti opraviti v manj urah, kot so jih imeli po urniku, vsi pa v času, ki je bil predviden za šolsko delo.

Vpogled v omenjeno tabelo so imeli tudi predmetni učitelji, ki poučujejo v petem razredu. To se je pokazalo za zelo učinkovito, saj so imeli pregled nad tem, kako obremenjeni so učenci v posameznem dnevu. Tako so lahko tudi oni prilagajali obseg nalog glede na podatke, ki so jih vpisovali učenci.

Učenci so z vpisovanjem podatkov v meritveno tabelo svoj porabljeni čas lahko primerjali s porabljenim časom sošolca in tako razmišljali, zakaj prihaja do razlik. Po pogovoru smo ugotovili, da niso resno jemali urnika in šolskega dela. Ugotovili so tudi, da z aktivnim šolskim delom niso začeli takoj zjutraj in so med šolskim delom prepogosto uporabljali družbena omrežja in druge vsebine na elektronskih napravah. Družbena omrežja so bila omenjena kot najpogostejši vzrok, zaradi katerega se je šolsko delo razvleklo in podaljšalo pozno v popoldan.

Pouk na daljavo je trajal do meseca junija. V zadnjem tednu pouka na daljavo je bil zaznan velik napredek v porabi časa, potrebnega za šolsko delo, tudi pri tistih učencih, ki so na začetku imeli težave. Večina otrok je začela z delom po urniku takoj zjutraj, saj jih je motivirala tabela in vpisovanje porabljenega časa vanjo. Ugotovili so, da je njihov porabljeni čas, če delajo po šolskem urniku, krajši od časa, ki bi ga porabili za šolsko delo v šoli in potem še doma. Seveda pa so še vedno ostajale izjeme, na katere vsa ta angažiranost merjenja in organizacije časa, potrebnega za šolsko delo, ni imela večjega vpliva in so jo jemali zgolj kot dodatno obveznost.

Sklep

V času pouka na daljavo sem pridobila ogromno izkušenj z uporabo digitalne tehnologije. Pri tem so mi bila v pomoč tudi navodila v Sodelo@lnici Razredni pouk, ki sem jih uporabljala.

Tudi učenci so dobili veliko znanja na področju uporabe digitalne tehnologije. Za utrjevanje in ponavljanje snovi so pripravljali Kahoot kvize in izdelovali miselne vzorce v programu xMind. Uporabe teh aplikacij smo se naučili še v šoli, v času pred poukom na daljavo, kar se je izkazalo za zelo dobro. Posebej me je veselilo, da sem uspela učence naučiti, kako pomembno si je organizirati čas, potreben za učenje, ter da je za učenje pomemben socialni dialog, ki se je v našem primeru razvijal skozi medsebojno pomoč, ki sem jo ves čas pouka na daljavo tudi spodbujala.

Viri in literatura

Pečjak, S. (2012). *Bralne učne strategije*. Zavod RS za šolstvo.
 Rozman, M. (2020). *Da boste zadovoljni ti in tvoji starši – nasveti za uspešno delo od doma*. Pridobljeno s <https://foryou.si/>